

Hemşirelik öğrencilerinin etkili bir klinik eğitmenin özelliklerine ilişkin görüşleri

Nursing students opinions on the characteristics of an effective clinical trainer

Sevil Güler¹, Nihal Yıldız Emre², Belma Ay Kılıçaslan³, Hülya Bulut⁴

¹ Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, sevil.guler@gazi.edu.tr, 0000-0002-4312-560X

² Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Kırıkkale, nihalyildiz93@gmail.com, 0000-0003-0038-6081

³ Lokman Hekim Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Ameliyathane Hizmetleri Programı, Ankara, belmaay1@gmail.com, 0000-0003-0561-0628

⁴ Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, hulyadenizbulut@gmail.com, 0000-0001-8241-989X

ÖZ

Giriş ve amaç: Hemşirelik eğitiminde klinik uygulama, öğrencilerin mesleki gelişim süreçlerinin hayati bir bölümüdür. Klinik eğitmen ise öğrenci için kaliteli klinik uygulamanın önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin etkili bir klinik eğitmenin sahip olması gereken özellikler hakkındaki görüşlerinin belirlenmesidir. **Gereç ve yöntem:** Çalışma nitel araştırma tasarımıyla, durum araştırması deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya en az iki dönem klinik uygulama yapmış ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan hemşirelik öğrencileri davet edilmiş, üçüncü ve dördüncü sınıf, Z kuşağı 10 öğrenci ile araştırma tamamlanmıştır. Öğrenciler ile Zoom programı üzerinden yarı yapılandırılmış form yardımıyla derinlemesine nitel görüşmeler yapılmıştır. Veriler içerik analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Verilerin analizi sonucunda dört ana tema belirlenmiştir. Bu temalar; 'Bilgi ve deneyim', 'Karakter ve kişilik özellikleri', 'Kişilerarası ilişkiler ve iletişim' ve 'Eğitim ve öğretimdir. Katılımcılar bu temaları klinik deneyimlerini geliştiren önemli yönler olarak tanımlamışlardır. **Sonuç:** Elde edilen bulgular öğrencilerin bakış açısıyla klinik eğitmen özelliklerinin nasıl algılandığı, klinik deneyimlerini nasıl etkilediği ve bu deneyimlerde klinik eğitmenin rolü hakkında bilgi sağlamıştır.

ABSTRACT

Background and aim: Clinical practice in nursing education is important for students' professional development processes. The clinical instructor is an essential part of quality clinical practice for the student. Therefore, the aim of the study is to determine the views of nursing students about the characteristics that an effective clinical trainer should have. **Material and method:** The research is in qualitative research design. Nursing students who had clinical practice for at least two semesters and volunteered to participate in the study were invited to the study. 10 nursing students from Generation Z participated in the study. Students were in the third and fourth grade. In-depth qualitative interviews were conducted with the students with the help of a semi-structured form over the Zoom program. Data were evaluated using content analysis. **Results and conclusions:** As a result of the analysis of the data, four main themes were determined. These themes are; 'Knowledge and experience', 'Character and personality traits', 'Interpersonal relations and communication' and 'Education and training'. Participants identified these themes as key aspects that improved their clinical experience. The findings provided information about how clinical instructor characteristics are perceived from the students' perspective, how they affect their clinical experience, and the role of the clinical instructor in these experiences.

Anahtar Kelimeler:
Niteleyici Araştırma, Hemşirelik Öğrencileri, Klinik Uygulama, Klinik Eğitmen

Key Words:
Qualitative Research, Nursing Students, Clinical Practice, Clinical Trainer

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Kırıkkale, nihalyildiz93@gmail.com, 0000-0003-0038-6081

DOI:
10.52880/sagakaderg.1399307

Gönderme Tarihi/Received Date:
02.12.2023

Kabul Tarihi/Accepted Date:
24.02.2024

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
30.06.2024

GİRİŞ

Klinik uygulamalar, hemşirelik eğitiminde öğrencilerin mesleki gelişimlerine yönelik önemli bir alandır. Klinik eğitmenler ise etkili ve kaliteli bir klinik uygulama için önemli bir yere sahiptir. Sınıfta öğrenilen teorik bilgilerin klinik uygulamaya aktarılması konusunda klinik eğitmenler öğrencilere yardımcı olmakla sorumludur (Niederriter ark., 2017; Cantillon ve ark., 2019).

Klinik uygulama sırasında öğrenciler karmaşık klinik durumlarla karşı karşıya kalabilir. Klinik eğitmenler, hemşirelik öğrencilerinin dersler, laboratuvarlar ve

simülasyonlar sırasında edindikleri bilgileri ve becerileri bu karmaşık ortamda, uygulamalı hasta bakımını gerçekleştirirken kullanmalarını sağlamakla görevlidir (Cantillon ve ark., 2019; Bourne ve ark., 2021). Klinik eğitmen, öğrencinin hasta bakımında gerekli bilişsel, psikomotor ve duyuşsal becerileri birleştirmesine ve bağımsız bir uygulayıcıya dönüşmesine yardımcı olur (Niederriter ve ark., 2017). Ayrıca uygun öğrenme ortamı yaratarak öğrencinin gelişiminde merkezi bir rol oynar. Eğitmenin öğretim stratejileri bu ortamı geliştirmede ve öğrenmeyi teşvik etmede kritik bir öneme sahiptir (Madhavanprabhakabaran ve ark., 2013). Yapılan bir

çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin gelişimine katkı sağlayan bir klinik eğitmenin özellikleri kişiler arası ilişki becerileri, mesleki yeterlilik ve öğretme becerisi olarak tanımlanmıştır. Aynı çalışmada elde edilen sonuçlara göre; etkili olan ve olmayan klinik eğitmenler arasındaki en önemli fark eğitmenin öğrencilere yönelik tutumudur (Tang ve ark., 2005).

Öğrencinin başarılı ve üretken bir hemşireye dönüşebilmesi için klinik uygulama sırasında uygun duygusal ortamın sağlanması gerekir (Aktaş ve Karabulut, 2016). Literatürde klinik eğitmen ile öğrenci arasında güvene dayalı, eğitmenin öğrenciye rehberlik sağladığı ve öğrenmesini kolaylaştırdığı gelişimsel bir ilişki kurulmasının uygun duygusal ortam için gerekli olduğu vurgulanmaktadır (Collier, 2018). Bu tür bir ortamda klinik eğitmen ile öğrenciler arasında olumlu bir ilişki teşvik edilir ve klinik eğitmenler öğrenciler için koç, rehber, yardımcı ve savunucu olurlar. Tüm bu rollerde etkili bir şekilde hizmet verebilmek için, klinik eğitmenler yeterli klinik becerileri ve etkili öğretim yeteneklerini birleştirebilmelidir (Hou ve ark., 2010).

Bir meta-analiz çalışmasında öğrencilerin klinik eğitim deneyimini en üst düzeye çıkarmada etkili olan klinik eğitmenlerin sahip olması gereken özellikler ve teknikler ortaya konulmuştur. Çalışmada öğrenciler uygulama ortamında bilgi, uygulamalı beceriler ve karar verme becerilerini edinmesine yardımcı olan klinik eğitmenlerin sahip olması gereken nitelikleri beş tema ile tanımlamıştır. Bunlar kişilik, öğretim yeteneği, değerlendirme, hemşirelik yeterliliği ve kişiler arası ilişkilerdir (Parsh, 2010). Ülkemizde ilgili literatür tarandığında, öğrencilerin klinik eğitimdeki deneyimlerini, motivasyonlarını, öğrenme ortamını, anksiyete ve depresyon düzeylerini, problem yaratan durumları ve yeterlilik düzeylerini değerlendiren çalışmalara ulaşılmıştır (Aktaş ve Karabulut, 2016; Ergezen ve Ersoy, 2019; Özşaban ve Bayram, 2020; Yıldırım ve Dalçalı, 2020; Yanikkerem ve ark., 2021; Kurt ve ark., 2022). Klinik hemşirelerinin hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitimine katkısını, eğitmenlerin hemşirelik öğrencilerinin eğitim sürecindeki etkisini, hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitmenlerle yaşadıkları sorunların belirlenmesini, klinik eğitimde geri bildirim vermenin önemini inceleyen araştırmalar da mevcuttur (Elcigil ve Sarı, 2007; Çilingir ve ark., 2011; Akgün ve ark., 2012; Aktaş ve Karabulut, 2016). Birinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama ve klinik eğitimciler hakkındaki görüşlerini inceleyen tanımlayıcı bir araştırmada, klinik eğitmenin sahip olduğu özelliklerin klinik eğitimde etkili olduğu bulunmuştur (Kol ve İnce, 2018). Ülkemiz güncel literatüründe, hemşirelik öğrencilerinin etkili bir klinik eğitmenin özelliklerine ilişkin görüşlerini inceleyen nitel bir

çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma yöntemsel olarak derinlemesine nitel görüşmeler içermesi, yalnızca klinik eğitmenin sahip olması gereken özellikleri belirlemeyi amaçlaması, araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının Z kuşağı öğrencilerden oluşması ve farklı bir öğrenci demografisi ile yürütülmesi yönlerinden literatüre katkı sağlamaktadır. Yurtdışında yapılan benzer çalışmalardan farklı olarak Türkiye'deki öğrencilerin ve eğitim sisteminin kültürel farklılıkları çalışmanın özgünlüğüne katkı sağlamaktadır.

Klinik eğitmenler hemşirelik öğrencilerinin genel klinik deneyiminde, bilgi ve becerilerini geliştirmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin gelişimlerine yardımcı olan etkili bir klinik eğitmenin sahip olması gereken niteliklere ilişkin öğrencilerin görüşlerinin belirlenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Deseni ve Tasarım

Bu çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma deseni olarak ise durum çalışması deseni seçilmiştir. Üç açık uçlu soru ile fenomenolojik bir yaklaşım kullanılmıştır. Fenomen kendini ve dış dünyayı kendine özgü bir biçimde algılayan kişinin öznel yaşantısına verilen isimdir. Fenomenolojik yaklaşım ise, bireyin davranışlarını anlayabilmek için onun kendine özgü algılayışını ve yaşantısını bilmemiz gerektiğini savunur (Cüceloğlu, 1993). Bu çalışmada fenomenolojik yaklaşım ile öğrencilerin etkili bir klinik eğitmenin özelliklerini belirlemede yaşadıkları deneyimleri kullanmaları sağlanmıştır. Veriler sistematik bir inceleme ile içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın raporlanmasında Kalitatif Araştırma Raporlama Konsolide Kriterleri (COREQ) temel alınmıştır (Tong ve ark., 2007).

Araştırma Ekibi

Araştırmacıların hepsi kadın ve akademisyendir. Araştırmacıardan ikisi Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Doktora Programı tez dönemi öğrencileridir. Üçüncü araştırmacı cerrahi hastalıkları hemşireliği anabilim dalında doçent, dördüncü araştırmacı ise profesördür. Araştırmacıların hepsi daha önce nitel araştırma yöntemleri ile ilgili eğitim almıştır veya deneyim sahibidir. Derinlemesine nitel görüşmeler ilk yazar tarafından yapılmıştır. Araştırmanın katılımcıları ile yazarlar arasında, katılımcıların daha önceki senelerde aldıkları dersler nedeniyle eğitmen-öğrenci ilişkisi bulunmaktadır. Katılımcılar araştırmacılar hakkında genel olarak (mesleki deneyim, eğitim durumu vb.) bilgi sahibidir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmacılar tarafından oluşturulan tanıtıcı özellikler formu ve niteliksel veri toplama için yarı yapılandırılmış veri toplama formu kullanılmıştır.

Tanıtıcı özellikler formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan form katılımcıların yaş, cinsiyet, en son mezun olunan okul, eğitim dönemi ve klinik uygulama sayısını içeren beş sorudan oluşmaktadır.

Yarı yapılandırılmış veri toplama formu: Katılımcıların etkili bir klinik eğitmenin özelliklerine ilişkin görüşlerini içeren 2 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Sorular araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda oluşturulmuştur (Niederriter ve ark., 2017; Kol ve İnce, 2018; Cantillon ve ark., 2019).

Araştırmanın Uygulanması

Araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Ankaradaki bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri ile yürütülmüştür. Bu çalışmada katılımcıların gönüllü olması ve en az iki klinik uygulama rotasyonunu tamamlamış olması şartının arandığı amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu nedenle üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri WhatsApp grupları aracılığıyla bilgilendirme yapıldıktan sonra araştırmaya davet edilmiştir. Araştırma daveti toplamda 482 öğrenciye ulaşılmış olup, araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler ile görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. Nitel veriler doygunluğa ulaştığında araştırmaya katılımcı alımı durdurulmuştur. Toplamda 10 katılımcı araştırmaya dahil edilmiş, görüşme yapılan katılımcılardan hiçbiri dışlanmamıştır.

Katılımcılar

Araştırmada yer alan iki katılımcı hemşirelik dördüncü sınıf, sekiz katılımcı ise üçüncü sınıf öğrencisidir. Öğrenciler üçüncü sınıfa kadar İç Hastalıkları Hemşireliği ve Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği, üçüncü sınıfta ise Doğum, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ve Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği derslerinde klinik uygulamaya katılmıştır. Ayrıca dördüncü sınıf öğrencileri Hemşirelik Meslek Dersleri Uygulaması dersi ile intern olarak klinik uygulamada yer almıştır. Katılımcıların tamamı Z kuşağı öğrencilerden oluşmakta ve yaşları 20-21 arasında değişmektedir. Katılımcılardan üçü erkek, yedisi kadındır. Katılımcılara klinik uygulama sırasında klinik eğitmen olarak öğretim elemanları eşlik etmiştir.

Araştırma Soruları

Etkili bir klinik eğitmenin sahip olması gereken özellikler nelerdir?

Daha az etkili bir klinik eğitmen ile etkili bir klinik eğitmen arasındaki farklılıklar nelerdir?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, katılımcılar ile çevrimiçi görüşme platformu olan Zoom programı üzerinden görüntülü görüşmeler yapılarak ve izinleri doğrultusunda bu görüşmeler kaydedilerek toplanmıştır. Görüşmelere katılımcı ve görüşmeyi yapan araştırmacı katılmıştır. Her görüşmede yalnızca katılımcı ve araştırmacı bulunmuştur. Görüşme başladığında katılımcılara çalışmanın amacı açıklanmış ve katılım isteklerini sözlü olarak ifade etmeleri istenmiştir. Katılımcılara bu araştırmanın derslerinden ve ders değerlendirmelerinden tamamen bağımsız olduğu ve araştırmaya katılmanın ve görüşlerini ifade etmenin herhangi bir ödül ya da ceza ile sonuçlanmayacağına ilişkin bilgi verilmiştir. Yarı yapılandırılmış form yardımı ile sorular katılımcılara yöneltilmiş ve görüşleri istenmiştir. Formda yalnızca 2 soru yer aldığından pilot uygulama yapılmamıştır. Görüşmeler 20-33 dakika arasında sürmüştür. Daha sonra kayıtlar kelime kelime transkript edilmiştir. Görüşme kopyaları her katılımcıya yalnızca kendi bölümü gönderilerek katılımcı onayı alınmıştır. Transkriptler iki araştırmacı (NYE, BAK) tarafından incelenmiş, veriler kodlanmış ve içerik analizi yapılarak araştırmanın temaları ve alt temaları belirlenmiştir. Oluşturulan temalar ve alt temalar katılımcılara gönderilerek geri bildirimleri alınmıştır. Tüm araştırmacılar tarafından tema ve alt temaların son hali oluşturulmuştur.

Çalışmanın güvenilirliğini (credibility) artırmak için veriler bağımsız olarak dört araştırmacı (SG, NYE, BAK, HB) tarafından analiz edilmiştir. Aktarılabiliğin (transferability) artırılması için, veri toplama süreci net bir şekilde ana hatlarıyla belirtilmiş, katılımcılarla ilgili temel tanımlayıcı bilgiler sağlanmış ve veri analizi sürecine ilişkin bilgiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Sonuçların güvenilebilirliği (dependability), her bir temayı ve kategorileri destekleyecek alıntılar kullanılarak artırılmıştır. Verileri analiz etmek için dört bağımsız araştırmacı kullanılarak sonuçların doğrulanabilirliği (confirmability) artırılmış ve tekrarlı olarak satır satır kodlama yapılmıştır. Katılımcıların tüm konularda serbestçe görüş bildirmesine izin verilmesi ve amaçlı örnekleme kullanılması çalışmanın özgünlüğünü artırmaktadır.

BULGULAR

Verilerin analizi sonucunda 4 ana tema belirlenmiştir. Bu temalar; 'Bilgi ve deneyim', 'Karakter ve kişilik özellikleri', 'Kişiler arası ilişkiler ve iletişim' ve 'Eğitim ve öğretim'dir. Katılımcılar bu temaları klinik deneyimlerinin önemli yönleri olarak tanımlamışlardır. Toplanan veriler,

öğrencilerin klinik deneyimlerini nasıl algıladıkları ve bu deneyimde klinik eğitmenin rolü hakkında bilgi sağlamıştır. Temalar ve alt temalar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Bilgi ve Deneyim

Bilgi ve deneyim teması altında üç alt tema belirlenmiştir. Bunlar; deneyim, klinik ve teorik bilgi ve unvanıdır.

Katılımcı ifadeleri incelendiğinde ‘deneyim’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Bazı katılımcılar klinik eğitmenin daha önce çalıştığı ve bildiği bir birimde görevlendirilmesi gerektiğini, klinik eğitmenin kendilerini meslek yaşantısına yönelik hazırlamasını beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda klinik eğitmenin daha önceden klinik deneyiminin olmasının ve özel yaşantısında da deneyimli bir insan olmasının etkili bir klinik eğitmen olmada önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönüyle klinik uygulama için seçilecek eğitmenlerin klinik deneyimlerinin sorgulanması, eksikliklerin uygulama öncesinde tamamlanması ve tecrübe faktörünün klinik eğitmen seçiminde önemli bir kriter olduğu anlaşılmaktadır. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 1: “Eğitmenler görevlendirilirken, daha önce çalıştığı ya da daha iyi bildiği bir alanda öğrencilere rehberlik etmesi sağlanabilirse klinik eğitim daha başarılı olur.”

Katılımcı 4: “Klinik eğitmenimin beni hem hayata hem de hemşireliğe karşı hazırlamasını beklerim. Bir hocam ‘sizi hayata karşı da hazırlıyoruz’ demişti. Sadece hemşire olmakla bitmiyor çünkü. Sürekli insanla ilişkiyorsun, sürekli insanlarla tanışıyorsun ve bizim hayat tecrübemiz bunun için yeterli değil. Biz kitap gördük, hep defter gördük ama insan görmedik çok fazla. Bu nedenle bizi hayata karşı da hazırlayan hocalarımız olmasını isterim.”

Katılımcı ifadeleri incelendiğinde ‘klinik ve teorik bilgi’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik uygulamaya ilgili alandaki eğitmenler ile çıkmak istediklerini, klinikte sordukları sorulara uygun yanıtlar alabilmenin ve uygulamalar sırasında klinik eğitmenin kendilerine eşlik edebilecek ve yol gösterebilecek bilgi birikimine sahip olmasının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu anlamda klinik eğitmenin uygulamaya çıkılan alanla ilgili hem teorik hem de pratik bilgi düzeyinin yüksek olması gerektiği anlaşılmaktadır. Klinik uygulamada öğrencilerin

Tablo 1. Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt temalar
Bilgi ve Deneyim	Deneyim
	Klinik ve teorik bilgi
	Unvan
Karakter ve kişilik özellikleri	Tavır
	Lider ve rol model olma
	Empati ve yaş farkı
	Adalet
	Özgüven
	Sevgi ve saygı
	Mütevazılık ve ego
	Sözlü- sözsüz iletişim becerileri
	Güven
	Koordinasyon
Kişiler arası ilişkiler ve iletişim	Geri bildirim
	Mentorluk
	Denge
	Korku
	Motivasyon
	Profesyonellik
Eğitim ve öğretim	Bilgi
	Akademik yaşantı
	Ölçme ve değerlendirme

beklenen hedeflere ulaşabilmesi, teorik ve klinik bilgi düzeylerini artırabilmesi için bu yönlerden donanımlı bir klinik eğitmenin öğrencilere eşlik etmesi gerektiği söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 3: “Ben nörolojide iken o konu üzerinde daha çok yoğunlaştığım için o alanın hocasının başımda olmasını daha çok isterdim ancak psikiyatriden bir hoca görevlendirildi. Ve bunun eksikliğini yaşadık yani bir şey sorduğumuzda ‘arkadaşlar benim alanım değil’ deyip geçiştiriyordu. Ve bu bizim eksik kalmamıza neden oluyordu. Yani bir şey aktarılması için o alanın kendi hocasının olmasının şart olduğunu düşünüyorum.”

Katılımcı ifadeleri incelendiğinde ‘unvan’ alt teması altında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenin unvanı yüksek olduğunda samimi bir iletişim kuramayacaklarını düşündüklerini ve hata yapmaktan korktuklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yaşı kendilerine daha yakın olan klinik eğitmenler ile daha kolay iletişim kurdukları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda klinik eğitmenin daha yüksek bir akademik unvana sahip olmasının iletişimde ön yargıya neden söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 4: “Daha yüksek akademik unvanı olan hocalara karşı ön yargı ile yaklaşıyorum. İlk etapta samimi bir iletişim kuramayacağım gibi geliyor. Ama daha sonra kişilik özelliklerine göre bu durum değişebilir.”

Katılımcı 6: “Profesör, doçent gibi daha yüksek unvanlı hocalarımız yanımızda olduğu zaman, hata yapmaktan daha çok korktuğumuz ve stres olduğumuz için daha çok hata yapıyoruz aslında.”

Katılımcı 10: “...Bazen unvan arttıkça aramızdaki uçurum artıyor gibime geliyor.”

Karakter ve Kişilik Özellikleri

Karakter ve kişilik özellikleri teması altında 7 alt tema belirlenmiştir. Bunlar; tavır, lider ve rol model olma, empati ve yaş farkı, adalet, özgüven, sevgi ve saygı, mütevazılık ve egodur.

Katılımcı ifadeleri incelendiğinde ‘tavır’ alt teması altında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenin kendilerine kızmaması ve azarlamaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Klinik eğitmenlerin anlayışlı ve samimi bir tavırda olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda öğrenciye karşı takınılan tavrın klinik uygulamanın başarısına etki ettiği söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 3: “Öğrenciye kızgın şekilde ya da azarlama tarzında yaklaşılması hoş olmuyor. Kibar olmalı hani

kızgın söylemek yerine arkadaşça daha çok yaklaşabilmeli. Eğer çok kızdıysa bir şeyler söylemekten kaçıyoruz açıkçası.”

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde ‘lider ve rol model olma’ alt temasında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenlerini çok sevdiklerinde onlar gibi olmak istediklerini ve klinik uygulamada eğitmenlerinin kendilerini yönetebilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Klinik eğitmenin davranışları ile öğrencilere örnek olması ve liderlik özellikleri bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda klinik eğitmenlerin klinik uygulamayı her yönüyle yönetebilmesinin ve öğrencilerin kendilerini örnek aldığının bilincinde olarak klinik uygulamada belirlenen kurallara (kılık kıyafet kuralları, klinik giriş çıkış saatleri gibi) öncelikle kendilerinin uymasının önemli olduğu söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 4: “... Ve o hocamı o kadar çok sevdim ki onun gibi olmak istedim. Onu örnek almak istedim. Yani karşımdaki eğitmenin nasıl olduğu benim o bilgileri öğrenme şevkimi de etkiliyor.”

Katılımcı 9: “Öncelikle klinik eğitimde liderlik vasfı bulunması gerekir. Çünkü o klinikte belki 40 tane hasta var ve hepimiz hastaların başında olacağız bizi yönetebilmesi için liderlik özelliklerinin iyi olması gerekir.”

Katılımcıların ifadeleri ‘empati ve yaş farkı’ alt temasında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenin kendilerini öğrencilerin yerine koyarak iletişim kurmaları gerektiğini ve daha genç eğitmenlerin iletişim konusunda daha başarılı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu anlamda öğrencilerin yaşları kendilerine daha yakın olan hocalarıyla daha samimi bir ilişki kurarak daha rahat hissedebildikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda daha genç eğitmenlerin öğrenciler ile empati kurma yeteneklerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 1: “Öğrenciye saygılı olmak önemli. Hastanın yanında bana kızabilirsiniz ama bu bana hiçbir şey katmaz. Zaten ben klinikten çıktıktan sonra unutacağım onu. Hasta da beni unutacak ‘bir tane stajyer vardı, hocası gelmişti kızmıştı’. Şimdi kimin eline ne geçiyor bu durumda? Bunları iyi anlamak gerekiyor. İşte empati burada devreye giriyor.”

Katılımcı 3: “Klinik eğitmenin yaşı bize daha yakın olduğunda daha çok bizim anlayacağımız tarzda anlatabiliyor. Sosyal medyada geçen bir olay üzerinden bana örnek verildiğinde akılda kalıcılığı daha fazla oluyor.”

Katılımcıların ifadeleri 'adalet' alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenin öğrencilere yaklaşımında tutarlı ve eşit olması, gereksiz ödev ve sorumluluk vermemesi ve hasta paylaşımı, yapılacak uygulamaları dağılımı vb. hususlarda öğrenciler arasında denge kurması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu anlamda klinik eğitmenin gerektiğinde kendini hastanın ve öğrencinin yerine koyarak kararlar alabilmesi gerektiğini ve öğrencilere karşı eşit ve adaletli davranması gerektiği anlaşılmaktadır. Eğitmenin klinik uygulamanın planlanması (rotasyon çizelgeleri, uygulamaya çıkılacak birimler), uygulanması (ödevler, hasta paylaşımı, öğrencilere ayrılan vakit) ve değerlendirilmesi (bakım planlarının değerlendirilmesi, standartlaştırma, değerlendirmede şeffaflık) dahil tüm süreçlerde adaletli bir yaklaşım sergilemesinin öğrencilerin klinik uygulamaya yönelik motivasyonlarını etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 10: *"Hocalarımızın davranışlarının tutarlı olmasını beklerim. Aslında bütün öğrencilere eşit yaklaşılması gerekiyor. Bunun değerlendirme sürecine de etki ettiğini düşünüyorum. Ben bir öğrenci ile aynı şeyi yaptıysam ama bunu sürekli dile getirmediysem hocanın gözünde yapmamış varsayılıyorum. Bunları tek bir klinikte yaşadım. O klinik benim için oldukça sorunluymuştu. Bu nedenlerden dolayı bütün devamsızlık haklarımı o klinikte kullandım."*

Katılımcıların ifadeleri 'özgüven' teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenlerinin kendilerini temsil ettiğini ve bu nedenle özgüvenli olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu anlamda klinik eğitmenin gerek klinikteki diğer ekip üyelerine gerekse öğrencilere karşı özgüvenli bir duruş sergilemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Eğitmenin bilgi birikimini ve tecrübelerini öğrencilerine aktarırken, öğrencilerini diğer ekip üyelerine karşı savunurken, hasta bakımında liderlik üstlenirken kendine güvenen bir duruş sergilemesinin öğrencilere rol model olma anlamında önemli olduğu söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 5: *"Kendilerine özgüvenli olan hocalarımızın bize daha kolay bilgi verebildiğini gördüm. Yani bunun etkili olabileceğini düşünüyorum. Özgüvenin ve bilgi birikiminin çok önemli olduğunu düşünüyorum."*

Katılımcıların ifadeleri 'sevgi ve saygı' alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar kendilerine sevgi gösteren ve aynı zamanda saygı duyan klinik eğitmenlerle birlikte klinik uygulamaya çıkmanın daha yararlı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, öğrenciye karşı sevgi ve saygı göstermenin etkili

bir klinik eğitmenin sahip olması gereken karakter özelliklerinden olduğu anlaşılmaktadır. Hemşirelik öğrencilerinin daha samimi ve yakın ilişki kuran eğitmenlerle birlikte çalışırken öğrenmeye daha istekli oldukları söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 1: *"Saygı önemli. Hem kendine hem öğrenciye hem hastaya."*

Katılımcı 5: *"Bizleri daha çok seven daha düşündüğünü belli eden, çünkü bir aile ortamı gibi geliyor bana üniversite ortamı bu nedenle daha samimi hocalarla çalışmak isterdim."*

Katılımcıların ifadeleri 'ego' alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenin hastaların ortasında kendilerini azarlamamaları ve eleştiriye açık olmaları gerektiğini bildirdiler. Bu anlamda klinik eğitmenin egolarından uzak olması gerektiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin ilk defa girdikleri klinik ortamında kendilerini destekleyen, diğer ekip üyeleri ve hastalara karşı güven ortamı oluşmasına katkı sağlayan ve beklentilerini açıkça ifade edebildikleri klinik eğitmenler ile çalışmak istedikleri söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 7: *"Buradaki en önemli fark ego. Zaten stajyer olduğumuz için bir klinikte kendimizi var etmemiz oldukça zor. Bir de hoca gelip de klinikte hastaların ortasında seni azarlayınca hiçbir şekilde kendini kanutlayamıyorsun. Zaten stajyer olduğun için hasta senden bir adım geride duruyor. Bir de hoca öyle davranınca 'bu zaten bir şey bilmiyormuş' deyip hiç yaklaşmıyor."*

Katılımcı 10: *"Etkili olmayan klinik eğitmenlerimiz çok fazla eleştiriye açık değildi. Bu nedenle not kaygısı ile biz de fazla geri dönüş veremedik. Bu yüzden de belki de onların da kendilerini geliştirmelerini engelledi bu durum."*

Kişiler Arası İlişkiler ve İletişim

Kişiler arası ilişkiler ve iletişim teması altında 9 alt tema belirlenmiştir. Bunlar; sözlü- sözsüz iletişim becerileri, güven, koordinasyon, geri bildirim, mentorluk, denge, korku, motivasyon, profesyonellikler.

Katılımcıların ifadeleri 'sözlü-sözsüz iletişim becerileri' alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmen ile olan iletişimlerinde tedirginlik ve endişe hissetmekten çekindiklerini bildirmişlerdir. Bu bağlamda klinik eğitmenin; sözlü olarak ve beden diliyle öğrenciyi destekleyici bir iletişim geliştirmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Eğitmenin iletişim becerilerinin klinik uygulamanın önemli bir bölümünü oluşturduğu söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 3: “İkinci sınıfta iç hastalıkları stajında iken heparin uygulaması yapacaktım ve başarılı olmadım bu durumda hocam tarafından bana kızılacağımı düşündüm. Ama klinik öğretmenim bana ‘Bu olabilir herkesin klinik yaşamında öyle şeyler olabiliyor. Bunu yapamaman senin bunu bilmediğin anlamına gelmiyor ama uygulamayı da öğrenmen gerekiyor’ dedi. Ve orada anlayışlı bir şekilde bana yaklaşması belki de benim mesleği daha çok sevmemi sağladı. Çünkü herkesin hata yapabileceğini söyledi ve hatasız olmak gerekiyor tabii ki ama bu başlangıç için zor bir olay. Bu yaklaşım benim kendime olan güvenimi daha çok yerine getirdi.”

Katılımcı 5: “Bana soruyu sorduğu zaman ciddi bir yüz ifadesi olduğunda bu beni tedirgin eder. Onun yerine beni sakinleştirmeli.”

Katılımcıların ifadeleri ‘güven’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik uygulamada hem klinik eğitmenlerine hem de kendilerine güvenmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda klinik eğitmenin de yapılacak uygulamalar ile ilgili öğrenciye güvenmesi ve sorumluluk vermesi gerektiği anlaşılmaktadır. Uygulamada karşılıklı güven ilişkisinin öğrenme ortamını desteklediği ve öğrencilerin başarılarını artırdığı söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 3: “Klinik eğitmenime güvenmeliyim. Mesela kendimle ilgili bir şey paylaştığım zaman bunun başkalarıyla paylaşılmadan aramızda kalacağına inanmam gerekiyor.”

Katılımcı 8: “Bazı uygulamaları tek başıma yapmak hocamın bana güvendiğini gösterir ve özgüvenimi artırır. Hocamla birlikte uygulama yapmak ise hata yapma olasılığını düşürür. Dolayısıyla hocamın yönlendirmeleriyle benim tek başıma yapmam daha güzel olur.”

Katılımcıların ifadeleri ‘koordinasyon’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar etkili olmayan klinik eğitmenler nedeniyle diğer ekip üyeleri tarafından ezildiklerini, bazı uygulamaları yapmalarına izin verilmediğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda etkili bir klinik eğitmenin öğrenciler ve klinik ekip arasındaki iletişimi ve koordinasyonu uygun şekilde sağlaması gerektiği anlaşılmaktadır. Klinik uygulamadaki koordinasyonun öğrencilerin özgüvenini ve klinik uygulama deneyimlerini etkiledikleri söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 7: “Bizi temsil edemeyen hocalarımızdan dolayı kliniklerde daha çok eziliyoruz. Bu nedenle insanlarla iletişimi iyi olmalı.”

Katılımcı 9: “Gittiğimiz klinikteki hemşireler bazı uygulamaları yapmamıza izin vermiyordu. Hocamızın

burada daha otoriter olup bizim uygulama yapmamıza izin verilmesini sağlamasını tercih ederdim.”

Katılımcıların ifadeleri ‘geri bildirim’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar eğitmenlerinin uygulamalar sırasında yanlarında olup doğru veya yanlış yaptıkları noktaları kendilerine iletmesi gerektiğini ifade ettiler. Bu anlamda klinik eğitmenin klinik uygulamada öğrenciye geri bildirim vermesi gerektiği anlaşılmaktadır. Geri bildirim verilmemesi durumunda öğrencilerin hatalarının farkına varıp düzeltme fırsatları olmamakta, ayrıca öğrenciler değerlendirme süreci ile ilgili de endişe duymaktadır. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 6: “Hocamız ilk başta uygulamalarda yanımızda olup sonra yavaş yavaş bize tek başımıza sorumluluk vermeli. Daha sonrasında ise yaptığımız uygulamalarla ilgili bize geri dönüş vermeli. Böyle olduğunda daha çok teşvik edilmiş oluyoruz ve kendimizi daha iyi geliştiriyoruz.”

Katılımcı 7: “Hoca burada bana geri dönüş vermediği zaman çok havada kalıyor. Benim için doğru olanlar zaten oraya yazdıklarımdı. Dönüş olmadığı zaman hepsi doğru galiba diye düşünüyorum. Ama notumu gördüğümde, hayal kırıklığına uğruyorum. Diyorum ki demek ki bir şeyler eksikmiş ama ne? Bilmiyorum.”

Katılımcıların ifadeleri ‘mentorluk’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar yaptıkları uygulamalar sırasında eğitmenleri ile birlikte olmak, hedefler koymak, tüm uygulama sürecini birlikte değerlendirerek eğitmenlerinin deneyimlerinden faydalanmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda klinik eğitmen ve öğrenci arasında mentorluk ilişkisi bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Klinik eğitmenin öğrenci ile iletişimde ast-üst ilişkisi yerine danışmanlık ilişkisi kurmasının öğrencilerin öğrenme motivasyonunu etkilediği söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 10: “Bir stajımda hastaya hocamla birlikte yatak banyosu yaptık. Orada tamamen bütün uygulamaları hocamla birlikte yaptık. Burada kendimi hem hastaya hem hocama çok yakın hissettim. Bir denetim gibi değil de sanki çalışma arkadaşımıyız gibiydi.”

Katılımcı 3: “Klinik eğitmenimle aramda mentorluk ilişkisi olmasını isterim. Yani klinik eğitmen yol gösterici olmalıdır. Bana direk hazır bilgi verilmesinden önce beni araştırmaya yönlendirmesi beni daha çok mutlu eder çünkü böylece bir şey araştırırken başka şeyler de öğrenebilirim.”

Katılımcıların ifadeleri ‘denge’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar eğitmenleri ile olan

ilişkilerinde ne çok laubali ne de çok stres dolu bir iletişim kurmak istemediklerini, klinik eğitmenin ayrıca klinikteki tüm öğrenciler arasında denge kurması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu anlamda klinik eğitmenin öğrencilerle olan ilişkisinde bir denge olması gerektiği anlaşılmaktadır. Böylece öğrencilerin fazla stres nedeniyle uygulama yapmaktan kaçınmalarının, fazla rahatlık nedeniyle ise sorumluluklarını yerine getirmemelerinin önüne geçilebileceği söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 2: “Hocanın espri yapması iletişim kurması önemlidir ama dozunda tutmak lazım. Bunu abarttığınız zaman bence eğitim aksıyor. Bizi strese sokmamalı. Yani öğrenciyi strese sokmadan ama çok da rahatlatmadan dozunda tutmak lazım biraz”

Katılımcı 5: “Bir uygulama sürekli başka bir arkadaşına yaptırıldığında, kendimi çekiyorum ve öğrenmeye yeltenmiyorum bile. Çünkü zaten bana bir şey denilmiyor diyorum. Burada klinik eğitmenin öğrenciler arasındaki dengeyi iyi sağlaması gerektiğini düşünüyorum.”

Katılımcıların ifadeleri ‘korku’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenlerinden korktuklarında kendilerini ifade edemediklerini bildirmiştir. Klinik eğitim sırasında öğrenci ile korkuya dayalı değil güvene dayalı bir ilişki kurulması gerekliliği anlaşılmaktadır. Henüz deneyimsiz olan öğrencilerin klinik öğrenme ortamında korku nedeniyle stres yaşamalarının öğrenmenin önüne geçeceği söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 6: “Güler yüzlü olması ve bize karşı tutumları benim için önemlidir. Staja çıkmadan önce korkutulmamayı istiyorum ben.”

Katılımcı 5: “Ben korkunun çok önemli olduğunu düşünüyorum eğitimde. Etkili bir iletişiminde çok önemli olduğunu düşünüyorum. Yani bazı şeyler insanları ürkütmeden yapılmalı.”

Katılımcıların ifadeleri ‘motivasyon’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenleri ile aktif bir uygulama süresi geçirdiklerinde daha etkili öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda klinik eğitmenin öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Etkili bir klinik eğitmenin öğrencileri uygulamalar konusunda motive edici bir tavırda olması gerektiği söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 9: “Bir klinikte hocamız bize sürekli yeni yeni şeyler öğretiyor ve kliniğin farklı yerlerini gösteriyordu. Hadi gelin bu arkadaşımızın hastasında şu varmış

birlikte bakalım’ diyordu ve her şeyi birlikte yapıyorduk. Yanımızdan hiç ayrılmıyordu. O klinikte elimizin değmediği bir tıbbi cihaz kalmamıştı, bu benim için çok güzel bir deneyimdi.”

Katılımcı 6: “Pandemi nedeniyle yalnızca iki gün staja çıkabildiğim bir dersim oldu. Ama bu klinikte dönem boyunca staja çıktığım bazı derslerden daha çok şey öğrendim. Bir sürü uygulama gördüm ve hocam hep yanımdaydı. Hastanın yanına birlikte girdik mesela. Klinikte stoması nedeniyle eğitim alan bir hastaya stoma hemşiresi gelmişti. Ve hocamız bizi o eğitime katarak eğitmen hemşireye soru sormamız yönünde bizi motive etmişti. Bu oldukça güzeldi. Hastanın sormadığı soruları biz sormuştuk ve bu anlamda oldukça güzel bir deneyimdi.”

Katılımcılara göre etkili bir klinik eğitmen, öğrencilere karşı profesyonelliğini korumalıdır. Katılımcıların ifadeleri ‘profesyonellik’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenlerin klinik uygulamayı ve öğrencileri ciddiye alması ve öğrenciler ile ilişkilerinde profesyonel bir duruşları olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Profesyonelliğin öğrencilerin klinik uygulamadaki sorumluluklarını yerine getirmelerinde önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca klinik eğitmen öğrencilere verdiği sözleri tutmalı ve klinik kuralları öncelikle kendisi benimsemelidir. Böylece klinik uygulamanın daha verimli geçeceği söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 9: “Klinikte merak edebildiğim şeyleri sorabilmem için hocanın daima ulaşılabilir olması gerekir. Bazen stajlar soru sormak için hocayı aradığımda bulamıyorum. Eğer etkili bir mentor olmak istiyorsa bunun için yeterli zaman ayırması gerekir.”

Katılımcı 3: “Klinik eğitmen ve öğrenci arasında profesyonel bir ilişki olmalıdır. Eğer arkadaşlık ilişkisi tarzında olursa gözlemediğim kadarıyla öğrenme daha az oluyor.”

Eğitim ve Öğretim

Eğitim ve öğretim teması altında üç alt tema belirlenmiştir. Bunlar bilgi, akademik yaşantı ve ölçme ve değerlendirmedir.

Katılımcıların ifadeleri ‘bilgi’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenin normal bir hemşireden farklı olması gerektiğini, eğitmen kimliğinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda klinik eğitmenin öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin bilgi düzeyinin yüksek olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla klinik eğitmenlerin akademisyenlerden seçilmesi gerektiği söylenebilir.

Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 3: “Klinik eğitmen bir şeyi nasıl öğreteceğini bilmelidir. Burada normal bir hemşire ile klinik eğitmen farklıdır diye düşünüyorum. Hemşirenin o kliniğe yönelik bilgi düzeyinin yüksek olması, klinik eğitmenin ise aktarım düzeyinin yüksek olması gerektiğini düşünüyorum ki öğrenci bir şey öğrenebilsin.”

Katılımcı 4: “Bana bilgi vermeli ve verdiği bilginin karşılığını da sorgulamalı. Bunu ölçmesini beklerim. Öğrenmiş miyim bu bilgi ya da kullanabiliyor muyum? İyi bir klinik eğitmeni benim için böyle olmalıdır.”

Katılımcıların ifadeleri ‘akademik yaşantı’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar klinik eğitmenlerin kendilerini araştırma yapmaya teşvik etmesinin katkı sağladığını ve akademik sorumlulukların klinik eğitmenin başarısını etkileyeceğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda akademik sürecin yoğunluğu içerisinde klinik eğitmenlerin sorumluluklarının artacağı ve bu nedenle öğrencilerin eğitmenlerin sorumluluklarını yerine getirmesi konusunda endişe duydukları anlaşılmaktadır. Ayrıca klinik eğitmenin akademisyen kimliğini klinik uygulamaya yansıtması ve öğrencileri tartışmaya, araştırmaya yönlendirmesi gerektiği söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 2: “Bir klinik uygulamada, hocamız sürekli soru sorarak bizi de sürekli araştırmaya yönlendirmişti. Bu faydalıydı. Hocam bir keresinde hastanın yanından çıktıktan sonra bana bir konuda soru sordu ve araştırmam için süre verdi, gidip öğrenip geldim. Böylece bir şey daha öğrenmiş oldum. Sonrasında hocam bana soracak diye daha derinlemesine araştırmak zorunda kaldım ve bu daha akılda kalıcı oldu.”

Katılımcı 9: “Bir akademisyenin kendi bir sürü işi var. Yani makaleleri var, dersleri var, tezleri var. Dolayısıyla bizim de bir dönemde 200 kişiden fazla bir mevcudumuz olduğunu düşünürsek, hepimize yetişmesi ve klinik stajlarda eğitmen olması ya kendilerinin ya da bizim sorumluluğumuzu aksatmasına neden olabilir.”

Katılımcıların ifadeleri ‘ölçme ve değerlendirme’ alt teması kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar değerlendirme sürecinin şeffaf olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda öğrenciler için klinik eğitmenin ölçme ve değerlendirme sürecindeki rolü oldukça önemlidir. Klinik eğitmenin şeffaf ve planlı bir değerlendirme süreci yürütmesi gerektiği ve değerlendirilen unsurların öğrenciler ile önceden paylaşılması gerektiği söylenebilir. Alt temaya ilişkin katılımcılara ait alıntılar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı 5: “Bazen arkadaşlarımızın içerisinde rencide etmek şeklinde olabiliyor bu. Ben size bunu vermiştim

neden yapmadınız’ ya da ‘ben size bunu daha önce anlatmıştım’ gibi. Bazen biz de yetişemeyebiliyoruz. Öğrencinin değerlendirme sürecinin daha özel olması gerektiğini düşünüyorum.”

Katılımcı 6: “Klinik değerlendirmemiz dersimize ne kadar yansıyor bunları bilemiyoruz. Bu nedenle iyi bir değerlendirme oldu mu ya da benim açımdan haksızlık oldu mu bununla ilgili tam bir yorum yapamıyorum. Bir hocam klinikte her hafta sonunda bizleri toplayarak geri bildirim veriyordu. Böylece değerlendirme sürecini görebiliyorduk. Nerelerde eksik kaldığımızı anlayabiliyorduk. Örneğin eğitim planı hakkında hocamız bir arkadaşımıza geri bildirim veriyorsa oradan anlıyordum ki ben de bunları, bunları yapmalıyım.”

TARTIŞMA VE SONUÇ

Hemşirelik mesleğindeki yetkinlikleri ve becerileri öğrencilere kazandırabilmek için klinik uygulamalar hemşirelik eğitiminde önem taşımaktadır. Klinik eğitmen ise, klinik uygulamada öğrenciye yön gösteren, çeşitli becerileri öğreten, öğrenciyi değerlendiren ve yöneten kişidir (Özsaban ve Bayram, 2020). Öğrencilerin klinik eğitimciye ilişkin olumlu algıları pozitif, olumsuz algıları ise negatif sonuçlara yol açabilmektedir. Bu nedenle etkili bir klinik eğitmenin özellikleri ile ilgili genellenebilecek temaların belirlenmesi açısından bu çalışma büyük öneme sahiptir.

Eğitmenlerin mesleki bilgi ve becerisi, klinik uygulama sürecini etkileyen önemli klinik eğitici özelliklerinden biridir (Kol ve İnce, 2018). Çalışmamızda, katılımcılar tarafından klinik eğitmenlerin klinik ve teorik bilgi düzeylerinin önemli olduğu ve bu durumun klinik uygulamayı etkilediği bildirilmiştir. Yapılan bir araştırmada klinik eğitmenin klinik bilgisinin öğrencilerin başarısı için önemli olduğu bulunmuştur (Hsu, 2006). Başka bir çalışmada ise, klinik eğitmenin öğrencilerin klinik deneyimlerini anlamalarına ve anlamlandırmalarına yardımcı olmak gibi bir rolü olduğunu ve bunun önemini belirtmiştir (Megel ve ark., 2013). Teorik bilgiye eşlik eden klinik deneyim öğrenciler tarafından beklenen diğer bir klinik eğitici özelliğidir. Araştırmamızın sonuçlarına göre öğrenciler klinik eğitmenin geçmiş deneyimlerini paylaşmasının uygulamaların akılda kalıcılığını artırdığını ve bu nedenle klinik eğitmenin deneyimli olması gerektiğini bildirmişlerdir. Parsh (2010) da yaptığı çalışmada öğretilen hemşirelik alanı konusunda deneyimi olan, öğretilen kavrama ait geçmiş deneyimlerini paylaşan ve senaryoları anlatabilen klinik eğitmenlerin etkili olduğunu tanımlamıştır. Bilgili olmak kadar bilginin öğrenciye aktarılmasının da önemli olduğu araştırmamızda öğrenciler tarafından şu şekilde ifade edilmiştir; “Bilgi yoğunluğundan ziyade o bilgiyi bize

aktarabilecek yöntemlerin bilinmesi önemli. Yani hocanın bilgiyi aktarabilme konusunda da yetkinliği olmalı.” Bu sonuçlardan yola çıkarak, çalışmamızın gelecekteki klinik eğitimciler, bilgi ve bilginin öğrenciye aktarılmasının önemi konusunda yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızda hemşirelik öğrencileri için klinik uygulamada, klinik eğitmenin karakter ve kişilik özelliklerinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde de benzer şekilde, klinik eğitimcinin öğrenciye karşı tutumlarında açık, hoşgörülü, yargılayıcı olmayan, etkili geri bildirim vermeyi içeren iletişim özelliklerine sahip olmasının öğrencinin klinik uygulama süreçlerini olumlu yönde etkilediği bildirilmiştir. Aynı zamanda klinik eğitmenin rol model olmak, liderlik yapmak gibi özelliklere sahip olması gerektiği tespit edilmiştir. (Karadağ ve ark., 2013; Kol ve İnce, 2018). Literatüre benzer olarak çalışmamızda öğrenciler şöyle ifadelerde bulunmuşlardır; “Öncelikle klinik eğitimde liderlik vasfı bulunması gerekir..”, “Kibar olmalı hani kızgın söylemek yerine arkadaşça daha çok yaklaşabilmeli.”, “Çok sıcakkanlı, sevecen bir hocam vardı ve o hocamı o kadar çok sevdim ki onun gibi olmak istedim...” Benzer çalışmalar ve bu çalışmadaki öğrenci ifadeleri sonucunda klinik eğitmenin olumlu kişilik özellikleri ve davranışları, klinik uygulama sırasında öğrenciyi olumlu yönde etkilemektedir.

Klinik eğitmenler, hemşirelik öğrencileri için hemşirelik mesleğinin temsili niteliğindedir. Bu bağlamda araştırmamızda klinik eğitmenlerin kişiler arası ilişkileri ve iletişim becerilerinin önemli olduğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Morgan ve Knox’un (1987) yaptıkları çalışmada öğrenciler tarafından algılanan en iyi klinik eğitmenlerin ‘kendi eylemlerinin sorumluluğunu üstlenebilen, yetenekli klinisyen’ olduğunu bildirmiştir. Araştırmamıza katılan bir öğrenci; “Bizi temsil edemeyen hocalarımızdan dolayı kliniklerde daha çok eziliyoruz. Bu nedenle insanlarla iletişimi iyi olmalı.” şeklindeki ifadesi ile klinik eğitmenin profesyonel bir iletişimi benimsemesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Hem çalışmamızda hem de literatürde belirtildiği gibi davranışlarının sorumluluğunu üstlenen, profesyonel, kişiler arası ilişkileri ve iletişimi iyi olan klinik eğitimciler hemşirelik öğrencileri için rol model olacaktır.

Klinik eğitimde kullanılacak materyallere, öğretim yöntemlerine ve kaynakların kullanımına dair klinik eğitmenin bilgi düzeyi önem taşımaktadır. Araştırmamızda etkili bir klinik eğitmenin adaletli ve şeffaf bir ölçme-değerlendirme süreci yürütebilmesi ve eğitim ve öğretim süreci ile ilgili bilgi sahibi olması gerektiği bildirilmiştir. Literatürde de klinik eğitmenin yetkinlik ve öz yeterliliğinin önemli olduğu bulunmuş ve eğitmen olmadan önce eğitici eğitimleri

almaları önerilmiştir (Jetha ve ark., 2016; Collier, 2018; Bourne ve ark., 2021). Yapılan bir araştırmada kullanılan interaktif yöntemlerin öğrencilerin klinik uygulamalarına katkıda bulunduğu bildirilmiştir (Bulut ve ark., 2021). Araştırmamızda öğrencilerin ifadeleri ise şu şekildedir; “Hocamız tarafından yapılan değerlendirme sürecini şeffaf bir şekilde görmek daha iyi bence. Çünkü bilirsek hatalarımızın farkına varabiliriz”, “Öğretim yöntemleri konusunda hocanın bilgisi önemli. Bilgiyi bize aktarabilecek yöntemlerin bilinmesi çok önemli.” Araştırmamızda mevcut literatüre ek olarak klinik eğitmenin öğretim yöntem ve tekniklerine hâkim olmasının, şeffaf ve planlı bir değerlendirme süreci yürütmesinin önemi vurgulanmaktadır ve bu sonucun klinik eğitmenler için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu araştırmaya göre etkili bir klinik eğitmenin özellikleri bilgi ve deneyim, karakter ve kişilik özellikleri, kişiler arası ilişkiler ve iletişim, eğitim ve öğretim temaları altında toplanmıştır. Araştırmamız Z kuşağı öğrencilerinin görüşlerinin yansıtılması, ülkemiz kültür ve demografisine özgü olması ve klinik eğitmenin özelliklerine ilişkin literatürden farklı özellikler taşıyan sonuçların elde edilmiş olması açısından literatüre katkı sağlamıştır. Çalışma sonuçları doğrultusunda klinik eğitmenlerin bu özellikler dikkate alınarak klinik uygulama öncesinde eğitilmesi, mevcut klinik eğitmenlerin kurumlarca değerlendirilmesi, farklı öğrenci demografileri ve farklı eğitim programlarındaki öğrencilerle bu konuda yapılan araştırmaların artırılması önerilmektedir.

Bu çalışma, Türkiye’deki tek bir kurumdaki hemşirelik öğrencileri ile yapılması yönünden sınırlıdır.

KAYNAKÇA

- Akgün, K. M., Aras, T., & Akarsu, O. (2012). Opinions of nursing students about clinic nurses’s contributions related to their clinical education. *Journal of Cumhuriyet Nursing*, 2, 39-46.
- Aktaş, Y. Y., & Karabulut, N. (2016). A Survey on Turkish nursing students’ perception of clinical learning environment and its association with academic motivation and clinical decision making. *Nurse Education Today*, 36, 124-128.
- Bourne, M. J., Smeltzer, S. C., & Kelly, M. M. (2021). Clinical teacher self-efficacy: A concept analysis. *Nurse Education in Practice*, 52, 103029.
- Bulut, H., Güler, S., Kalkan, N., Yücel, B. O., Irmak, B., & Emre, N. Y. (2021). Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulama Öncesi Yapılan İnteraktif Vaka Tartışmalarına İlişkin Görüşleri. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 382-392.
- Cantillon, P., Dornan, T., & De Grave, W. (2019). Becoming a clinical teacher: identity formation in context. *Academic Medicine*, 94(10), 1610-1618.
- Collier, A. D. (2018). Characteristics of an effective nursing clinical instructor: The state of the science. *Journal of Clinical Nursing*, 27(1-2), 363-374.
- Cüceloğlu, D. (1993). İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları. [Human And Behavior: Basic Concepts of Psychology]. İstanbul, Turkey: Remzi Kitapevi. s.32.

- Çilingir, D., Gürsoy, A. A., Hintistan, S., & Öztürk, H. (2011). Nursing and midwifery college students' expectations of their educators and perceived stressors during their education: A pilot study in Turkey. *International Journal of Nursing Practice*, 17(5), 486-494.
- Elcigil, A., & Sarı, H. Y. (2007). Determining problems experienced by student nurses in their work with clinical educators in Turkey. *Nurse Education Today*, 27(5), 491-498.
- Ergezen, F. D., & Ersoy, N. A. (2019). Klinik öğretimde problem yaratan durumlar: öğrenci, eğitici ve hemşire perspektifi. 1. Uluslararası SABAK Kongre Kitabı, s. 31-45.
- Günüşen, N. P., & Üstün, B. (2012). The perspectives of nursing students about feedback in clinical education. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 15(3), 197-204.
- Hou, X., Zhu, D., & Zheng, M. (2011). Clinical nursing faculty competence inventory—development and psychometric testing. *Journal of Advanced Nursing*, 67(5), 1109-1117.
- Hsu, L. L. (2006). An analysis of clinical teacher behaviour in a nursing practicum in Taiwan. *Journal of Clinical Nursing*, 15(5), 619-628.
- Jetha, F., Boschma, G., & Clauson, M. (2016). Professional development needs of novice nursing clinical teachers: A rapid evidence assessment. *International Journal of Nursing Education Scholarship*, 13(1), 1-10.
- Karadağ, G., Kayaaslan, H., Kılıç, S., Ovayolu, N., & Ovayolu, O. (2013). Difficulties encountered by nursing students in practices and their views about nurses. *Taf Preventive Medicine Bulletin*, 12, 665-672.
- Kol, E., Ince, S. (2018). Determining the opinions of the first-year nursing students about clinical practice and clinical educators. *Nurse Educ Pract*, 31, 35-40.
- Kurt, Y., Özkan, Ç. G., & Bayram, A. (2022). Evaluation of nursing interventions performed by nursing students and their competency levels in clinical practice. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 509-522.
- Madhavanprabhakaran, G. K., Shukri, R. K., Hayudini, J., & Narayanan, S. K. (2013). Undergraduate nursing students' perception of effective clinical instructor: Oman. *International Journal of Nursing Science*, 3(2), 38-44.
- Megel, M. E., Nelson, A. E., Black, J., Vogel, J., & Uphoff, M. (2013). A comparison of student and faculty perceptions of clinical post-conference learning environment. *Nurse Education Today*, 33(5), 525-529.
- Mogan, J., & Knox, J. E. (1987). Characteristics of 'best' and 'worst' clinical teachers as perceived by university nursing faculty and students. *Journal of Advanced Nursing*, 12(3), 331-337.
- Niederriter, J. E., Eyth, D., & Thoman, J. (2017). Nursing students' perceptions on characteristics of an effective clinical instructor. *SAGE Open Nursing*, 3, 2377960816685571.
- Özsaban, A., ve Bayram, A. (2020). Türkiye'de Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulama Deneyimlerini Etkileyen Faktörler: Sistematik Derleme. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 124-145.
- Parsh, B. (2010). Characteristics of effective simulated clinical experience instructors: Interviews with undergraduate nursing students. *Journal of Nursing Education*, 49(10), 569-572.
- Tang, F., Chow, S., & Chiang, H. (2005). Student's perceptions of effective and ineffective clinical instructors. *Journal of Nursing Education*, 44(4), 187-192.
- Tong, A., Sainsbury, P., & Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349-357.
- Yanikkerem, E., Selçuk, A. K., & Çetinkaya, A. (2021). Hemşirelik Öğrencileri Açısından İdeal Hemşirelik Eğitimi Konusunda Nitel Bir Çalışma: Gerçekteki Boşluklar ve Şoklar. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 1-12.
- Yıldırım, T. A., & Dalcı, B. K. (2020). The Effect of Nursing Students' Problems in the Clinical Practice Environment on Anxiety Level and Motivation. *International Journal of Caring Sciences*, 13(3), 2054-2063.